

Anpassning av Europarådets språkliga referensnivåer för arbete inom äldreomsorg och omsorg om personer med funktionsnedsättning

Projektledare Maj Berg och Marie Hertin, projekt ArbetSam, samt Ingrid Skeppstedt, konsult

Foto: Mediamera

Del 1

Beskrivning och manual

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROJEKT ARBETSAM	3
PRESENTATION AV PROJEKT ARBETSAM	3
UTVECKLINGSARBETE INOM ARBETSAM	3
BAKGRUND	4
INLEDNING	4
PROJEKT SPRÅKSAM	4
ERFARENHETER AV EUROPARÅDETS SPRÅKSKALA I PROJEKTET SPRÅKSAM	4
ANPASSNING AV EUROPARÅDETS SPRÅKLIGA REFERENSNIVÅER FÖR ARBETE INOM VÅRD OCH OMSORG INOM PROJEKTET ARBETSAM	6
SYFTE OCH MÅLSÄTTNING	6
GENOMFÖRANDE AV UTVECKLINGSARBETET	6
MATERIALETS OLIKA DELAR	6
MANUAL TILL DEN ANPASSADE EUROPEISKA SPRÅKSKALAN	9
LÄRARE I ARBETSPLATSFÖRLAGD UTBILDNING	9
Kartläggning av deltagare under introduktionsperiod	9
Uppföljning och utvärdering	9
Trepartssamtal	10
VÅRDLÄRARE INOM DEN ORDINARIE UTBILDNINGEN I SVENSKA FÖR INVANDRARE	10
LÄRARE INOM DEN ORDINARIE UTBILDNINGEN I SVENSKA FÖR INVANDRARE	11
ENHETSCHEFER INOM ÄLDREOMSORG OCH OMSORG OM FUNKTIONSNEDSÄTTA	11
Språk och identitet hör samman	11
Viktiga förutsättningar inför samtal om språkfärdigheter med medarbetare	12
Inför samtalet	12
Genomförande av samtalet	12
FOTNOTER	14
REFERENSER	15
BILAGA 1	16
PRESENTATION AV EUROPARÅDETS SPRÅKSKALA	16
BILAGA 2	17
EUROPARÅDETS SKALA FÖR SJÄLVBEDÖMNING	17

PROJEKT ARBETSSAM

Presentation av projekt ArbetSam

Projekt ArbetSam är ett EU-projekt som ägs och drivs av Lidingö stad i samverkan med Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum. I projektet samverkar också kommunerna Botkyrka, Järfälla, Norrtälje, Tyresö och Stockholm stad, Sundbyberg stad och Solna stad samt företagen Temabo AB, Legevisitten AB, Inblasa AB, Silverhemmen Vård och omsorg AB och Förenade Care AB. Projektet startade i februari 2011 och pågår till och med december 2013.

Projektet verkar för att utveckla arbetsplatslärande inom äldreomsorg och omsorg om personer med funktionsnedsättning. Detta görs bland annat genom att stärka samverkan mellan chefer, personal och nyckelpersoner som språkombud och reflektionsledare samt lärare på arbetsplatsen. ArbetSams primära målgrupp är vård- och omsorgspersonal som har mindre än 900 gymnasiepoäng inom vård- och omsorgsprogrammet och/eller som behöver stärka sina kunskaper i svenska för att klara av alla sina arbetsuppgifter. Syftet med projektet är också att stärka samverkan mellan vuxenutbildning och verksamheter inom omsorgen. Cirka 600 personer deltar i undervisning som är förlagd på eller i nära anslutning till de arbetsplatser som deltar i projektet. Utbildningen genomförs av vårdlärare och lärare i svenska som andraspråk. Lärarna planerar undervisningen dels utifrån arbetsplatsens och deltagarnas behov av kompetensutveckling, dels utifrån kursmål i aktuella kurser inom vård- och omsorgsprogrammet samt inom utbildning i svenska för invandrare (sfi) och/eller svenska som andraspråk (SVA).

Utvecklingsarbete inom ArbetSam

Inom projekt ArbetSam har Europarådets språkskala¹ anpassats till ett vård- och omsorgssammanhang. Arbetet är en vidareutveckling av erfarenheter som gjordes inom det tidigare projektet SpråkSam². Lärarna i svenska som andraspråk har tillsammans med vårdlärarna och Ingrid Skeppstedt, en av projekt ArbetSams konsulter, arbetat med att anpassa och konkretisera Europarådets språkskala för arbetet inom vård och omsorg. Resultatet av arbetet är ett material bestående av 4 delar.

I föreliggande häfte, *Del 1*, finns en beskrivning av bakgrunden till utvecklingsarbetet och hur materialet har arbetats fram. Här presenteras även de olika delarna..

I Del 1 finns också en ganska omfattande användarmanual. Manualen är främst riktad till lärare i svenska som andraspråk, vårdlärare och chefer i verksamheter inom äldreomsorg och omsorg om personer med funktionsnedsättning.

Inledning

Arbetet i äldreomsorg och omsorg om personer med funktionsnedsättning har på senare år genomgått sådana förändringar att personalen idag möter andra krav än tidigare. Omsorgsarbetet för undersköterskor och vårdbiträden innebar tidigare huvudsakligen praktiska arbetsuppgifter, såsom städning och inköp samt enklare vård- och omsorgsuppgifter.

Utvecklingen har gått mot ett alltmer kvalificerat yrke med komplexa arbetsuppgifter.

För att idag klara alla arbetsuppgifter behövs både basala yrkeskunskaper och mer avancerade språkkunskaper i både tal och skrift³. I gymnasieskolans vård- och omsorgsprogram poängteras vikten av att utveckla den muntliga och skriftliga kommunikationsförmågan. Yrket och arbetsuppgifterna kräver ett rikt och nyanserat språk och språket ska dessutom fungera som ett redskap för reflektion och lärande⁴.

De språkliga krav som ställs på arbetsplatsen innebär bland annat att personalen måste kunna kommunicera och interagera med personer på olika nivåer inom organisationen, till exempel omsorgstagare, omsorgstagarens närstående, chefer, kollegor och andra yrkesgrupper. I arbetsituationen ska personalen kunna stimulera och ta initiativ i samtal med omsorgstagaren, vara lyhörd och uppmärksam på det som sägs, kunna ta emot information och föra den vidare. De ska, enligt Socialtjänstlagen och Socialstyrelsens föreskrifter, SOSFS 2008:3⁵, kunna dokumentera sitt arbete till exempel i omsorgstagarens sociala dokumentation. Ytterligare exempel på arbetsuppgifter som kräver en trygghet i språket är att kunna förmedla kontakter till andra vårdgivare, boka tider och beställa färdtjänst.

En stor del av personalen inom äldreomsorg och omsorg om personer med funktionsnedsättning i Stockholms län har svenska som andraspråk, vilket innebär en stor kulturell tillgång i arbetet och för arbetsgruppen. Många av andraspråkstälarna har goda kunskaper i svenska språket men det finns också en stor andel av personalen som har behov av att utveckla språket för att kunna fungera tillfredsställande i arbetet. Utan goda

kunskaper i svenska är det också svårt att tillgodogöra sig den kompetensutveckling som pågår på arbetsplatsen. Följden kan då bli ett utanförskap vilket är en förlust för både individen och verksamheten.

Projekt SpråkSam

ArbetSam är en vidareutveckling av erfarenheterna från projekt SpråkSam. SpråkSam pågick under cirka två år (2009 – 2011) under ledning av Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum och finansierades av Europeiska Socialfonden. Sex kommuner i Stockholms län deltog i projektet. Syftet med projektet var att utveckla lärandet, det vill säga hur man kan arbeta språkutvecklande både på arbetsplatser och i utbildningar inom vård och omsorg. De arbetsplatser som deltog i projektet erbjöds arbetsplatsförlagd utbildning med språk- och vårdlärare från kommunernas vuxenutbildning. Unikt för SpråkSam var att hela arbetsplatsen – även arbetskollegor och chefer – engagerades. En central tanke i projektet var att språkutveckling och språkinläring skulle bli en del av den vardagliga verksamheten på arbetsplatserna⁶.

Erfarenheter av Europarådets språkskala i projektet SpråkSam

För att synliggöra deltagarnas språkutveckling under projekttiden användes Europarådets språkskala. Syftet från projektledningen med att använda Europarådets språkskala var dels att använda ett internationellt utprovat och därmed jämförbart material för bedömning, dels att chefer, språkombud, lärare och deltagare skulle få ett gemensamt redskap för att diskutera språklig kompetens.

En arbetsgrupp inom projekt SpråkSam fick i uppdrag av projektledningen att relatera de språkliga krav som ställs inom omsorgsarbete till Europarådets referensnivåer för språkfärdighet⁷. För att språkligt kunna fungera tillfredsställande i olika arbetssituationer som vårdbiträde eller undersköterska bör den språkliga kompetensen ligga på nivåerna B1/B2. Enligt arbetsgruppens resonemang innebär detta att:

Genom att skatta sina språkkunskaper kan kursdeltagaren bli mer medveten om vilka språkkunskaper som krävs i olika omvårdnadssituationer.

C1-C2 är avancerade nivåer och andraspråkstalaren bör språkligt kunna fungera i de allra flesta situationer i vardags-, samhälls- och arbetsliv.

B2 är en nivå där andraspråkstalaren språkligt bör kunna fungera i de flesta situationer i arbetet inom omsorgen.

B1 är en nivå där andraspråkstalaren språkligt bör kunna fungera i många situationer i arbetet inom omsorgen, men inte i alla.

A1-A2 är, enligt arbetsgruppens resonemang, för låga nivåer för att andraspråkstalaren språkligt ska kunna fungera tillfredsställande i arbetet inom omsorgen.

Under introduktionsperioden i utbildningen inom SpråkSam genomförde deltagarna en självskattning och lärarna en bedömning av deltagarnas språkliga kompetens med hjälp av den självskattningsskala som finns i Europarådets referensram för språk (bilaga 2). Motsvarande självskattning och lärarbedömning genomfördes vid ytterligare två tillfällen under projekttiden.

Deltagarnas självskattning och lärarnas bedömning under introduktionstiden gav en bild av deltagarnas språkligt starka och svaga sidor. Trots att bedömningarna också gav en relativt god beskrivning av deltagarnas språkutveckling över tidsperioden fanns det många deltagare och lärare som hade synpunkter på materialet. Färdigheterna i självbedömningsmaterialet är beskrivna på ett förhållandevis generellt sätt. Detta innebar att deltagarna hade problem med att relatera dessa till egna språkliga färdigheter och arbetsplatsens språkliga krav. Många lärare tyckte att det var svårt att bedöma deltagarnas språkliga kompetens i förhållande till arbetsplatsens behov enbart utifrån referensramens självskattningstabla. De upplevde att det skulle ha fungerat bättre om självbedömningsmaterialet varit tydligare och mer konkret relaterat till arbetet inom omsorgen⁸.

I SpråkSam framkom också ett behov av att tydliggöra och förankra målen i kurser inom omvårdnadsprogrammet i det praktiska arbetet. En grupp lärare vid en av de större arbetsplatserna utvecklade därför under projektperioden ett material som beskrev och förtydligade både yrkeskunskaper och språklig kompetens för social dokumentation och relaterade dessa till Europarådets referensnivåer för språkfärdighet⁹.

ANPASSNING AV EUROPARÅDETS SPRÅKLIGA REFERENSNIVÅER FÖR ARBETE INOM VÅRD OCH OMSORG INOM PROJEKTET ARBETSAM

Projektledningen för ArbetSam beslöt att utifrån erfarenheterna från SpråkSam vidareutveckla arbetet med Europarådets språkliga referensnivåer. En presentation av Europarådets språk-skala finns som bilaga 1 och 2.

Syfte och målsättning

Målsättningen är att den anpassade språkskalan ska kunna användas som ett redskap i projektet men också i andra liknande projekt. Tanken är också att den ska kunna användas av andra lärare och studerande inom utbildning i sfi och inom vård- och omsorgsprogrammet. Dessutom ska materialet kunna användas som ett redskap, till exempel vid rekrytering och vid medarbetarsamtal på arbetsplatser inom vård och omsorg.

För att fungera som en lärande och språkutvecklande arbetsplats är det nödvändigt att kunna prata om språkanvändning och språkutveckling på ett öppet och naturligt sätt. Detta gäller naturligtvis även i den arbetsplatsförlagda utbildningen. Den anpassade språkskalan kan fungera som stöd i samtal om språklig kompetens relaterad till de språkliga krav som vård- och omsorgsarbetet innebär. Redskapet kan ge andraspråkstalaren en ökad medvetenhet om sin språkliga nivå och om vilka områden som hon/han eventuellt behöver utveckla. Samtal om den språkliga kompetensen kan ibland upplevas som ett ifrågasättande eller värderande av andraspråkstalaren som person. Ett redskap som ger konkreta exempel på språkliga krav på arbetsplatsen kan underlätta både för den anställda och chefen samt för lärare och deltagare i vård- och omsorgsinriktad utbildning.

I utvecklingsarbetet har en anpassning till ett vård- och omsorgssammanhang gjorts för nivåerna A1–B2. Många andraspråkstalare som arbetar inom omsorgen har en språklig nivå som ligger på nivå B2 eller högre. Vi har bedömt att det för dessa medarbetare inte finns behov av ett anpassat självskattningsmaterial och att de som eventuellt önskar genomföra en språklig själv-

skattning då kan använda referensramens skala för självbedömning.

Genomförande av utvecklingsarbetet

Lärarna inom ArbetSam har tillsammans med handledaren Ingrid Skeppstedt under hösten 2011 och våren 2012 arbetat med anpassningen av de språkliga referensnivåerna. Utgångspunkt för arbetet har varit erfarenheterna från SpråkSam och den självbedömningsskala som finns i Gemensam europeisk referensram för språk: Lärande, undervisning och bedömning.

I det första steget av arbetsprocessen samarbetade lärarna i svenska som andraspråk och vårdlärarna. De bearbetade självbedömningstablan dels språkligt för att underlätta förståelsen, dels genom att konkretisera beskrivningarna med arbetsrelaterade exempel. I nästa steg gick lärarna i svenska som andraspråk igenom referensramens fördjupade analyser och beskrivningar. Texterna justerades så att de anpassade nivåerna med säkerhet kunde relateras till referensramens nivåer.

Den första versionen av den anpassade språkskalan utprovades i slutet av våren 2012. Cirka 160 andraspråkstalare deltog i utbildningen inom ArbetSam var med i utprovningen. Både deltagare och lärare tyckte att materialet i stort sett fungerade bra. Utifrån de synpunkter som kom fram vid utprovningen har lärarna tillsammans med handledaren Ingrid Skeppstedt reviderat materialet. Den reviderade versionen har ytterligare prövats av några chefer och lärare i svenska som andraspråk varefter en slutjustering gjordes.

Materialets olika delar

Den språkliga kompetensen är mångfasetterad och mycket komplex. Det finns inga generellt definierade språkliga nivåer som beskriver vad man ska behärska för att språkligt kunna fungera i arbetslivet. Kraven på språklig kompetens varierar naturligtvis för olika typer av arbete och från arbetsplats till arbetsplats. Det anpas-

Materialet är tänkt att fungera som ett stöd i arbetet med att utveckla kommunikativa och språkutvecklande arbetsplatser.

sade materialet av Europarådets språkliga nivåer ger en översiktlig beskrivning av vilka språkliga färdigheter som behövs inom vård- och omsorgsarbetet.

Materialet kan förhoppningsvis öka medvetenheten om och vara ett redskap för att prata om språk och språkutveckling både i undervisning och på arbetsplatserna. Vår intention är att det också kan fungera som ett stöd i arbetet med att utveckla alltmer kommunikativa och språkutvecklande arbetsplatser. Det bör dock uppmärksammas att materialet inte kan användas som ett test av den språkliga kompetensen.

Del 1: Beskrivning av och manual till de anpassade referensnivåerna för arbete inom äldreomsorg och omsorg om personer med funktionsnedsättning
Denna del vänder sig till dig som avser att använda de anpassade referensnivåerna.

I del 1 beskrivs bakgrunden till utvecklingsarbetet och hur materialet har arbetats fram och utprovats. Syftet med materialet och innehållet i de olika delarna presenteras. I del 1 finns också en manual för användande av de anpassade referensnivåerna.

Del 2: Beskrivning av de anpassade språkliga referensnivåerna

Målgrupp: Lärare i svenska som andraspråk, vårdlärare och chefer inom äldreomsorg och omsorg om funktionsnedsättning som inte tidigare har erfarenhet av språkskalan och *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning*.

I del 2 presenteras de anpassade språkliga referensnivåerna A1–B2. Nivåerna C1 och C2 är inte anpassade och finns därför inte med i materialet (se sidan 6).

Varje nivå inleds med en generell beskrivning av vad som, enligt referensramen, kännetecknar respektive nivå¹⁰.

Nivåerna beskrivs sedan i form av ett antal påståenden om vad språkanvändaren kan göra med språket på respektive nivå. Beskrivningarna är, jämfört med referensramens självbedömningskala¹¹, mer omfattande och också specifikt knutna till det praktiska omsorgsarbetet.

Varje nivå har en egen färg. Färgerna återfinns också i Del 3 och 4.

Del 3: **3a Självskattnings- och bedömningsmaterial**

Målgrupp: Lärare och deltagare i arbetsplatsförlagd utbildning inom äldreomsorg och omsorg om funktionsnedsatta samt inom ämnena ”Vård och omsorg” och ”Svenska som andraspråk” inom den ordinarie vuxenutbildningen.

Utgångsmaterialet för de anpassade referensnivåerna har varit referensramens självbedömningskala. Projektet har valt att benämna det anpassade materialet för *Självskattnings- och bedömningsmaterial*. Detta för att markera att materialet inte ska användas som ett testunderlag utan för en skattning av den språkliga kompetensen. Det kan till exempel vara lämpligt att göra en skattning inför eller i början av en utbildning. Materialet kan sedan användas under utbildningen som underlag för bedömning av den språkliga utvecklingen.

Beskrivningarna i det anpassade självskattningsmaterialet är desamma som i Del 2 men är här skrivna i form av ”**jag kan**”-påståenden. Det finns också svarsalternativ för varje påstående.

Beskrivningarna i självbedömningsmaterialet presenteras, till skillnad från Del 2, med utgångspunkt i de fem färdigheterna: *Hörförståelse, Läsförståelse, Samtal och muntlig interaktion*, Muntlig produktion samt Skriftlig färdighet.

Under varje färdighet beskrivs nivåerna A1–B2.

3b Utdrag från Självskattnings- och bedömningsmaterial.

Nivåerna A2 och B1:

Denna del är tänkt att användas, till exempel under utbildning eller i samband med medarbetarsamtal. Del 3b innehåller endast 2 nivåer, det vill säga A2 och B1. Detta för att materialet ska bli mer hanterbart tidsmässigt, till exempel vid medarbetarsamtal. Chef och medarbetare kan med stöd av materialet samtala om vilka språkliga färdigheter som krävs för olika arbetsuppgifter. De kan lyfta fram medarbetarens styrkor och eventuella svagheter för att sedan diskutera behov av språkutveckling (se vidare sidorna 11–13).

Del 4: **Förtydligande kommentarer till de anpassade referensnivåerna**

I denna del finns ytterligare förtydliganden och kommentarer till de olika färdigheterna och nivåerna, till exempel vad som menas med ”vanliga ord” eller ”vanliga situationer”. Det finns också exempel på hur man kan underlätta skriftliga arbetsuppgifter och förståelsen av skrivna texter på arbetsplatsen.

MANUAL TILL DEN ANPASSADE EUROPEISKA SPRÅKSKALAN

Lärare i arbetsplatsförlagd utbildning

Lärare som inte har erfarenhet av att arbeta med språkskalan och *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning* bör först läsa Del 1, 2 och 4 och också sätta sig in i referensramen. Vi rekommenderar att börja med kapitel 2 och 3 (*Referensramens grundsyn och Gemensamma referensnivåer*) och därefter översiktligt läsa kapitel 4 och 5 (*Språkanvändning och Språkanvändaren/inläraren*). Dessa kapitel kan sedan vara bra att återkomma till, till exempel vid behov av fördjupning och/eller vid diskussioner om bedömning av språklig nivå.

Kunskapsutveckling och språkutveckling hör ihop och alla lärare arbetar med språk i sin undervisning. Om vårdlärare och lärare i svenska som andraspråk samarbetar är det naturligt att läraren i svenska som andraspråk ansvarar för arbetet med självskattningen (Del 3a och b), men det är viktigt att det finns en delaktighet och ett samarbete mellan lärarna vid användningen.

Kartläggning av deltagare under introduktionsperiod

Tanken är att deltagarna får göra en självskattning under introduktionsperioden. Läraren bör avvakta med genomförandet av självskattningen tills hon/han har kännedom om deltagarnas studiebakgrund och studievana. Hon/han bör också ha fått en första uppfattning om vilken språklig nivå de har. Då har man som lärare lättare att ge deltagaren individuellt stöd genom konkreta exempel på de språkliga färdigheterna.

Självbedömningsmaterialet bör presenteras på olika sätt beroende på deltagarnas bakgrund.

- Studievana deltagare med låg språklig nivå bör få stöd av läraren som till exempel går igenom ord och begrepp, läser påståendena högt och/eller förtydligar innehållet.
- För mer studievana deltagare går läraren igenom ord och begrepp som kan tänkas vara svåra. Läraren ger också exempel på hur man

fyller i svarsalternativen. Deltagarna kan sedan vid behov be om förtydligande om det är något som är oklart eller som de inte förstår.

- Studievana deltagare kan starta direkt på en högre nivå, till exempel A2 eller B1.

Eftersom materialet är omfattande bör deltagare på lägre nivåer inte göra samtliga färdigheter vid samma tillfälle.

Läraren gör motsvarande bedömning för att se om deltagarens och lärarens uppfattning överensstämmer och om eller där bedömningarna inte stämmer överens diskutera varför. När sedan den individuella studieplanen utformas kan resultatet utgöra ett underlag för vad deltagaren ska arbeta med i utbildningen.

Uppföljning och utvärdering

I undervisningen bör sedan materialet användas kontinuerligt. Läraren kan till exempel diskutera med deltagarna vilka språkliga kompetenser som man arbetar med vid olika typer av övningar eller vid lösning av olika uppgifter. Det är också en fördel om läraren diskuterar med deltagarna vilka språkliga krav som finns i den praktiska tillämpningen av de teoretiska avsnitt man arbetar med i undervisningen.

Deltagaren bör under utbildningstiden få göra en självskattning vid minst två tillfällen till. Att vi rekommenderar minst två ytterligare tillfällen beror på att den självskattning som deltagarna gör vid tillfälle nummer två, inte sällan kan ligga lägre än vid den första skattningen. Detta behöver inte vara negativt. Det kan istället indikera en ökad medvetenhet hos deltagaren både om den egna språkliga kompetensen och om de språkliga krav som ställs på arbetsplatsen.

Självskattningarna bör inte ligga för tätt tidsmässigt. Språkutveckling är en lång process och stegen mellan de olika nivåerna är stora och ökar för varje nivå.

Läraren bör ta upp en diskussion med kursdeltagarna om vilka språkliga krav som finns i den praktiska tillämpningen av de teoretiska avsnitten som man arbetar med i undervisningen.

Vid varje tillfälle deltagarna genomför en självskattning bör läraren också göra en motsvarande bedömning av deltagarna. Resultaten följs upp och diskuteras vid till exempel ett utvärderings-samtal.

Trepartssamtal

Materialet kan utgöra ett allmänt underlag för samtal mellan chef och lärare om arbetsplatsens behov inför uppläggning av undervisning. Genomförda självskattningar kan vara utgångspunkt för trepartssamtal mellan chef, deltagare och lärare dels om varje deltagares individuella studieplan, dels under utbildningens gång om deltagarens språkutveckling. Förutsättningen för att materialet ska kunna vara ett redskap i dessa samtal är att alla parter är förtroga med materialet.

Vårdlärare inom den ordinarie vuxenutbildningen

Vårdlärare som inte har tidigare erfarenhet av att arbeta med språkskalan och *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning* bör först läsa Del 1, 2 och 4.

Språk- och ämnesutveckling hör ihop. Många av de lärare som arbetat inom projekten SpråkSam och ArbetSam har tagit upp fördelen dels med arbetsplatsförlagd utbildning, dels med samarbetet mellan vårdläraren och läraren i svenska som andraspråk. Erfarenheterna från projekten visar också tydligt fördelarna med ett liknande samarbete även inom den ordinarie vuxenutbildningen.

Vårdlärare inom den ordinarie vuxenutbildningen kan använda det anpassade materialet som underlag för att diskutera omsättningen av de teoretiska kunskaperna och vilka språkliga färdigheter som krävs i det praktiska arbetet. Materialet kan också vara ett redskap för att underlätta samtal mellan studerande, handledare och lärare i samband med arbetsplatsförlagt lärande (APL) inom omsorgen.

Generellt bör andraspråkstalare som läser kurser på gymnasial nivå ha nått nivå B1. Om en studerande har svårigheter att följa undervisningen och vårdläraren misstänker att det beror på att

svenskkunskaperna inte räcker till, bör stöd sättas in. I samband med detta kan, till exempel den studerande tillsammans med en lärare i svenska som andraspråk gå igenom självskattningmaterialet för att kunna avgöra på vilken nivå och vilken typ av stöd hon/han behöver.

Lärare inom den ordinarie utbildningen i svenska för invandrare

Materialet kan vara ett stöd för lärare och deltagare inom utbildningen inom sfi, till exempel inför och/eller efter en praktikperiod eller i så kallad yrkesinriktad sfi (mot vård).

Enhetschefer inom äldreomsorg och omsorg om funktionsnedsatta

Målsättningen med materialet är att det ska fungera som ett stöd för samtal om språklig kompetens relaterad till de språkliga krav som omsorgsarbetet innebär och också fungera som underlag för samtal vid rekrytering. I uppdraget som chef ingår ett ständigt arbete med verksamhetsutveckling. En viktig del i det arbetet är att det sker i dialog med medarbetarna till exempel vid medarbetarsamtal. Ett av samtalets syften är att medarbetaren ska få möjlighet att ge sin syn på arbetsuppgifterna, sin nuvarande arbetssituation och behov av kompetensutveckling. För en del medarbetare finns det behov att ta upp den språkliga kompetensen i medarbetarsamtalet. Som chef bör man vara medveten om att detta är en känslig fråga för många.

Språk och identitet hör samman

Identiteten formas men förändras också i samspel med andra¹². Språket och hur väl vi kan interagera med andra har stor betydelse för vår uppfattning om oss själva och vår plats i samhället. Hur vi blir bemötta påverkar vår självbild, särskilt om man talar ett språk som man inte behärskar så väl¹³. Att inte behärska det språk som majoriteten talar kan tolkas av omgivningen som att man har brister i kunskap och kompetens också inom andra områden än det språkliga. I en studie (Carlson 2002)¹⁴ beskrivs hur en grupp andraspråkstalande unga kvinnor kände sig tömda på tidigare erfarenheter. Omgivningen verkade tro att de inte hade några kunskaper alls

när de inte kunde uttrycka sig så väl på svenska. De upplevde sig bli bemötta och bedömda som människor, föräldrar och yrkesutövare utifrån hur väl de behärskade det svenska språket.

Ett av syftena med den anpassade språkskalan är att den ska kunna användas som ett redskap för att på ett objektivt sätt samtala om språkfärdigheter. Chef och medarbetare kan med stöd av materialet samtala om vilka språkliga färdigheter som krävs för olika arbetsuppgifter inom verksamheten. Som tidigare nämnts bör den språkliga kompetensen hos andraspråkstalare ligga på B1/B2 för att språkligt kunna fungera tillfredsställande i olika arbetssituationer som vård- och omsorgspersonal (se sidan 5):

B2 är en nivå där andraspråkstalaren språkligt bör kunna fungera i de flesta situationer i arbetet inom omsorgen.

B1 är en nivå där andraspråkstalaren språkligt bör kunna fungera i många situationer i arbetet inom omsorgen, men inte i alla.

Ett annat syfte är att medarbetaren efter en introduktion av materialet själv ska kunna skatta sina språkfärdigheter. Skattningen kan leda till en ökad medvetenhet om språkliga krav i arbetet och den egna språkliga kompetensen. Detta i sin tur kan leda till en ökad medvetenhet om de eventuella behov av utveckling och fortbildning som hon/han har.

Om medarbetarens skattning inom vissa områden ligger på en lägre nivå, till exempel A2, är det viktigt att klargöra att hon/han troligtvis kan klara av fler uppgifter om hon/han får mer stöd från arbetsplatsen. Om medarbetaren får rätt stöd sker också en utveckling av den språkliga kompetensen.

Alla arbetsplatser har olika förutsättningar, rutiner och arbetskultur. Vi vill ändå ge några råd om vad man som chef kan tänka på både inför och vid genomförande av ett samtal. Vår förhoppning är att chefer genom detta material ska få inspiration och också stimuleras i arbetet med att stärka språkutvecklingen på respektive arbetsplats.

Viktiga förutsättningar inför samtal om språkfärdigheter med medarbetare

Språk och identitet hör ihop och om den språkliga förmågan blir ifrågasatt kan det upplevas som att man också blir ifrågasatt som person, vilket i sin tur kan påverka självkänslan negativt. Med rätt stöd och engagemang från kollegor och chef samt en medvetenhet om vilka språkliga krav som finns på arbetsplatsen kan andraspråkstälare lättare utveckla sin kommunikativa kompetens.

Det är viktigt:

- att man som chef har bildat sig en uppfattning om hur medarbetaren språkligt klarar av dagliga arbetsuppgifter. Exempel på detta kan vara hur medarbetaren samtalar med omsorgstagare, omsorgstagarens närstående och kollegor, hur hon/han tar till sig information och instruktioner och hur hon/han skriver social dokumentation.
- att man som chef är väl insatt i vilka språkliga färdigheter som krävs för att klara de olika arbetsuppgifterna som ingår i medarbetarens yrkesroll.
- att man som chef är väl insatt i det anpassade materialet och de olika nivåerna för respektive färdighet. Är man som chef inte insatt i språkskalan är det en fördel att börja läsa sammandragen och beskrivningarna i Del 2 samt de förtydligande kommentarerna i Del 4.
- att chef och medarbetare är överens om syftet med att samtala om språklig kompetens i förhållande till yrkesrollen.
- att det finns en tydlig plan för vilken/vilka former av språkutbildning och/eller språkstöd på arbetsplatsen som vid behov kan erbjudas.

Det är vanligt att stress påverkar den språkliga nivån negativt hos en andraspråkstälare.

Det är därför viktigt att tänka på:

- att en orsak till stress kan vara att medarbetaren upplever att hon/han befinner sig i

underläge, både gentemot sin chef och på grund av den språkliga kompetensen.

- att det hos många finns en rädsla för att förlora jobbet om språkkunskaperna inte uppfyller chefens förväntningar.
- att missförstånd som har med språklig förståelse att göra ofta leder till stress, frustration och/eller ilska.

Inför samtalet

Inför medarbetarsamtalet bör man ha en förberedande träff där medarbetaren informeras om syftet med samtalet och där man också ber medarbetaren att förbereda sig:

”Inför samtalet vill jag att du tänker igenom dina arbetsuppgifter, vad som fungerar bra men också det som fungerar mindre bra både praktiskt och språkligt, till exempel vad du upplever kan vara svårt i ditt arbete”.

Viktigt är att chefen är väl förberedd och på ett tydligt och konkret sätt kan förklara varför den språkliga kompetensen tas upp i medarbetarsamtalet.

Genomförande av samtalet

- Inled samtalet med att förklara syftet med att ta upp den språkliga kompetensen i medarbetarsamtalet. Det innebär att man behöver förklara varför ni har samtalet på ett tydligt och konkret sätt och vad det kommer att leda till, det vill säga, vad resultatet av samtalet kan innebära. Det är viktigt att medarbetaren förstår och att ni är överens om syftet.
- Återkoppla till det korta förberedande samtalet och be medarbetaren berätta om vad hon/han tycker fungerar bra samt vad eller vilka situationer hon/han upplever är svåra, både praktiskt och språkligt.
- Gå tillsammans igenom självskattnings- och bedömningsmaterial, nivå A2 och B1, i del 3b. Låt medarbetaren själv läsa och berätta vilken nivå hon/han tycker att hon/han befinner sig på.

En av del i medarbetarens kompetensutvecklingsplan kan vara att få stöd av ett språkombud.

- Om du som chef upplever att du bedömer medarbetarens språkliga färdigheter annorlunda än vad medarbetaren gör, kan ni tillsammans gå igenom material från arbetsplatsen och samtala om hur medarbetaren tycker att hon klarar av, till exempel:
 - protokoll från APT
 - omsorgstagares sociala dokumentation
 - biståndsbeslut
 - information/instruktion från sjukgymnast
 - exempel på situationer från vardagsarbetet.
 Ett exempel kan vara hur samtal med närstående fungerar eller hur man kan stödja en omsorgstagare som inte vill äta.
- Det är naturligtvis viktigt att också ta upp det som medarbetaren är bra på.
- För medarbetare som är på en lägre nivå är det viktigt att klargöra att det går att klara av fler av arbetsuppgifterna om hon/han får rätt stöd från arbetsplatsen.

Sammanställ gemensamt en individuell kompetensutvecklingsplan som innehåller de språkliga kompetenser och färdigheter som medarbetaren behöver utveckla. Skriv också ned vilket stöd medarbetaren behöver och/eller hur en lämplig utbildning skulle se ut och genomföras.

Ett exempel :

Aktivitet:

Utbildning i svenska som andraspråk.
Stöd av språkombud i social dokumentation.

Vem ansvarar:

Chefen tar kontakt med utbildningsanordnare för planering av utbildning i svenska som andraspråk på grundläggande eller gymnasial nivå inom den kommunala vuxenutbildningen.

Chefen tar kontakt med språkombud för att beskriva uppdraget och schemaplanering.

Medarbetaren tar kontakt med språkombud för att planera träffar och berätta om behov av stöd.

Period:

Stöd av språkombud, oktober – december.
Utbildning under våren 2013.

Uppföljning:

Tider bestäms för återkoppling om utbildning och deluppföljning till december 2012 och april 2013.

FOTNOTER

- 1 *Gemensam europeisk referensram för språk lärande, undervisning och bedömning* (GERS): 2007 www.skolverket.se/publikationer?id=2144 Översättning från engelska. (Den engelska originalutgåvan utkom 2001)
- 2 <http://www.aldrecentrum.se/Templates/EPiAldreCentrum/Pages/Page.aspx?id=1370>
- 3 Se vidare i Socialstyrelsens föreskrifter; SOSFS 2011:12, Grundläggande kunskaper hos personal som arbetar i socialtjänstens omsorg om äldre; SOSFS 2012:3, Värdegrund i socialtjänstens omsorg om äldre. www.socialstyrelsen.se
- 4 Gymnasieboken. Hämtad från http://www.skolverket.se/forskola_och_skola/gymnasieutbildning
- 5 Se vidare i Socialtjänstlagen och Socialstyrelsens föreskrifter; SOSFS 2008:3, Socialstyrelsens föreskrifter ändring i föreskrifterna och allmänna råden (SOSFS 2006:5) om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM och LSS. www.socialstyrelsen.se
- 6 <http://www.aldrecentrum.se/Templates/EPiAldreCentrum/Pages/Page.aspx?id=1370>
- 7 Arbetsgruppen leddes av Karin Mattson. Beskrivningen gör inga anspråk på att vara vetenskapligt korrekt utan är en tolkning. Tolkningen kan inte vara grund för intyg eller liknande. Materialet är tänkt att vara ett underlag att utgå ifrån vid diskussioner om språklig kompetens.
- 8 *Utvärdering av utbildningen inom SpråkSam* (2011). <http://www.aldrecentrum.se/Utbildning1/SprakSam/Utvardering/>
- 9 Utprovningmaterial, *Yrkes- och språkfärdigheter för social dokumentation*. (2011). <http://www.aldrecentrum.se/Utbildning1/SprakSam/Utvardering/>. Länk: övriga rapporter.
- 10 Den generella beskrivningen är en förkortad version av referensramens beskrivning framför allt från: *Innehållsmässig koherens i gemensamma referensnivåer*. Kapitel 3.6., s. 33–37.
- 11 Referensramens Självbedömningskala. s. 26-26.
- 12 Lindberg, I (2009) *Andraspråksresan*. Folkuniversitet, Stockholm.; Ahlgren, K (2003) *Främling i paradiset - några vuxna andraspråksinlärares reflektioner kring språk och identitet*. Magisteruppsats. Centrum för tvåspråkighetsforskning, Stockholms universitet.; Hyltenstam, K (1989) *Att återerövra sin mänsklighet*. Tidskrift *Invandrare och minoriteter*. Årg. 4-5.
- 13 Ahlgren, K (2003). *Främling i paradiset - några vuxna andraspråksinlärares reflektioner kring språk och identitet*. Magisteruppsats. Stockholms universitet
- 14 Carlson, M (2002) *Svenska för invandrare – brygga eller gräns? Syn på kunskap och lärande inom sfi-utbildningen*. Göteborg: Institutionen för sociologi.
- 15 Rubrikerna är tagna ur Stockholms stads manual för medarbetarsamtal
- 16 *Gemensam europeisk referensram för språk lärande, undervisning och bedömning* (GERS): 2007 www.skolverket.se/publikationer?id=2144 Översättning från engelska. Den engelska originalutgåvan utkom 2001.
- 17 Referensramen s. xi.
- 18 TISUS = Test i svenska för universitets- och högskolestudier.

REFERENSER

Ahlgren, K (2003) *Främling i paradiset - några vuxna andraspråksinlärares reflektioner kring språk och identitet*. Magisteruppsats. Centrum för tvåspråkighetsforskning, Stockholms universitet.

Arbetsplatsernas texter och samtalssituationer (2010)

[www.aldrecentrum.se/Utbildning1/SprakSam/Utvardering och rapporter/Övriga rapporter](http://www.aldrecentrum.se/Utbildning1/SprakSam/Utvardering%20och%20rapporter/Ovriga%20rapporter)

Carlson, M (2002) *Svenska för invandrare – brygga eller gräns? Syn på kunskap och lärande inom sfi- utbildningen*. Göteborg: Institutionen för sociologi.

Erfarenheter av projektet SpråkSam. (2011).

<http://www.aldrecentrum.se/Utbildning1/SprakSam/Utvardering/>. Länk: övriga rapporter.

Gemensam europeisk referensram för språk: Lärande, undervisning och bedömning.

(GERS): (2007) www.skolverket.se/publikationer?id=2144 Översättning från engelska.

(Den engelska originalutgåvan utkom 2001)

Gymnasieboken. (2011) <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2597>

Hyltenstam, K. (1989) *Att återerövra sin mänsklighet*. Tidskrift *Invandrare och minoriteter*. Årg. 4-5.

Socialtjänstlagen och Socialstyrelsens föreskrifter; (SOSFS 2008:3), Socialstyrelsens föreskrifter ändring i föreskrifterna och allmänna råden (SOSFS 2006:5) om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM och LSS. www.socialstyrelsen.se

Lindberg, I. (2009) *Andraspråksresan*. Folkuniversitet, Stockholm.

Socialstyrelsens föreskrifter; (SOSFS 2011:12), *Grundläggande kunskaper hos personal som arbetar i socialtjänstens omsorg om äldre*; (SOSFS 2012:3), *Värdegrund i socialtjänstens omsorg om äldre*. www.socialstyrelsen.se

Utprovningmaterial, *Yrkes- och språkfärdigheter för social dokumentation*. (2011).

<http://www.aldrecentrum.se/Utbildning1/SprakSam/Utvardering/>. Länk: övriga rapporter.

Utvärdering av utbildningen inom SpråkSam. (2011).

<http://www.aldrecentrum.se/Utbildning1/SprakSam/Utvardering/>

Presentation av Europarådets språkskala

Europarådets språkskala, *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning* (GERS)¹⁶, är resultatet av Europarådets mångåriga arbete med språk och språkinläring. Referensramen handlar om vad som är kännetecknande för språkanvändning och språkanvändare samt om konsekvenser för inläring och språkundervisning. Tanken är att, till exempel språkutbildare, provbedömare, studerande, utbildningsbeställare och arbetsgivare ska kunna referera till en gemensam språkskala.

Två av referensramens huvudsakliga mål är:

- att uppmana alla som är aktiva inom språkområdet, däribland inlärarna själva, att fundera över bland annat följande frågor:
 - Vad gör vi egentligen när vi talar med (eller skriver till) varandra?
 - Vad är det som gör det möjligt för oss att agera på det här sättet?
 - Hur mycket av detta måste vi lära oss när vi försöker använda ett nytt språk?
 - Hur sätter vi upp våra mål och bedömer våra framsteg på vägen från total okunnighet till att faktiskt behärska språket?
 - Hur går det till när man lär sig ett språk?
 - Vad kan vi göra för att hjälpa oss själva och andra att lära sig ett språk bättre?
- att göra det lättare för dem som är praktiskt verksamma på området att tala om för varandra och sin "kundkrets" vad de vill hjälpa inlärarna att uppnå och hur de går till väga för att göra detta¹⁷.

Referensramen är ett hjälpmedel för användare att beskriva kunskaper och färdigheter som inläraren, utifrån behov och inlärningsmål, måste tillägna sig för att framgångsrikt kunna kommunicera i olika situationer. Den sätter in språkanvändning och språkinläring i ett lärande och språkpolitiskt sammanhang och presenterar en detaljerad modell för hur man kan beskriva och bedöma språkanvändning, språkliga aktiviteter och färdighetsnivåer. Referensramen hjälper till att skapa en gemensam grund när vi använder och talar om språk och att få fram objektiva kriterier för att beskriva språkfärdighet.

Europarådets språkskala består av sex beskrivna referensnivåer:

- A1 och A2 uttrycker språkförmåga på en grundläggande nivå,
- B1 och B2 förmåga att använda språket mer självständigt och
- C1 och C2 beskriver en avancerad språkanvändning.

Varje nivå beskrivs utifrån fem färdigheter: Hörförståelse, Läsförståelse, Samtal och muntlig interaktion, Muntlig produktion samt Skriftlig färdighet.

Som information kan nämnas att kurserna inom utbildningen i svenska för invandrare är relaterade till Europarådets referensnivåer för språkfärdighet. Kurs D, som är den högsta kursen inom utbildningen, ligger på nivå B1+. Ett behörighetsgivande test för andraspråkstalare som söker till högskola eller universitet, TISUS, ligger på nivå B2/C1.

Skala för självbedömning

	A1	A2	B1	B2	C1	C2	
1. Helt enkelt	Jag kan känna igen vanliga ord och mycket enkla fraser som gäller mig själv, min familj och min direkta omgivning, men bara när man talar till mig sakta och tydligt.	Jag kan förstå fraser och mycket vanliga ord som gäller mina personliga förhållanden, t.ex. information om mig själv och min familj, skolor och vardagliga sysselsättningar samt anställning. Jag kan uppfatta huvudinnehåll i korta, tydliga och enkla budskap och meddelanden.	Jag kan förstå huvudinnehållet i tydligt standardtal om väsende föreläsningar som man regelbundet söker på i arbete, i skola, på fritid osv. Om språket talar relativt långsamt och tydligt kan jag i stora drag förstå många radio- och TV-program om dagsaktuella frågor eller om ämnen av personligt intresse.	Jag kan förstå längre framställningar i Lex-föreläsningar samt följa med i mer komplicerad argumentation, dock under förutsättning att ämnet är välkändt. Jag kan förstå det mesta i nyheter och aktuella program på TV. Jag kan förstå de flesta filmer där det talar standardspråk.	Jag kan förstå ännu längre och mer komplicerade föreläsningar som behandlar aktuella problem och som uttrycker attityder och åsikter. Jag kan förstå samtliga föreläsningar av högre kvalitet. Jag kan förstå de flesta filmer av högre kvalitet.	Jag kan förstå ännu längre och mer komplicerade föreläsningar som behandlar aktuella problem och som uttrycker attityder och åsikter. Jag kan förstå de flesta filmer av högre kvalitet.	Jag har inga svårigheter att förstå något slags talat språk, vare sig i direkttakt eller via radio, TV och film. Jag förstår även tal i högt tempo, som det talar av en införd under förutsättning att jag hunnit vänja mig vid den regionala variationen i språket.
2. Ganska enkelt	Jag kan läsa mycket korta och enkla texter. Jag kan hitta viss information jag behöver i enkla och vardagligt material som annonser, prospekt, meddelanden och enkla personliga brev.	Jag kan läsa mycket korta och enkla texter. Jag kan hitta viss information jag behöver i enkla och vardagligt material som annonser, prospekt, meddelanden och enkla personliga brev.	Jag kan förstå korta och enkla texter som till exempel delar av högre kvalitet som bok till vardag och arbete. Jag kan förstå beskrivningar av händelser, föreläsningar och önskemål i personliga brev.	Jag kan förstå artiklar och rapporter som behandlar aktuella problem och som uttrycker attityder och åsikter. Jag kan förstå samtliga föreläsningar av högre kvalitet. Jag kan förstå de flesta filmer av högre kvalitet.	Jag kan förstå ännu längre och mer komplicerade föreläsningar som behandlar aktuella problem och som uttrycker attityder och åsikter. Jag kan förstå de flesta filmer av högre kvalitet.	Jag kan utan ansträngning läsa praktiskt taget allt skrivet språk, även abstrakta texter som är strukturerat och språkligt komplicerat, t.ex. manualer, fackartiklar eller litterära verk.	Jag kan utan ansträngning läsa praktiskt taget allt skrivet språk, även abstrakta texter som är strukturerat och språkligt komplicerat, t.ex. manualer, fackartiklar eller litterära verk.
3. Ganska svårt	Jag kan delta i samtal och uttillsuppgifter som kräver ett enkelt och direkt uttryck av information om väsende ämnen och sysselsättningar. Jag kan fungera i mycket korta sociala samtal, men jag förlorar i allmänhet inte tillräckligt för att själv hålla liv i samtalet.	Jag kan delta i samtal och uttillsuppgifter som kräver ett enkelt och direkt uttryck av information om väsende ämnen och sysselsättningar. Jag kan fungera i mycket korta sociala samtal, men jag förlorar i allmänhet inte tillräckligt för att själv hålla liv i samtalet.	Jag kan fungera i en första situation som kan uppstå vid resor i länder eller områden där språket talar. Jag kan uttrycka förbehåll för gå in i ett samtal om ämnen av personligt intresse eller med anknytning till vardagslivet, t.ex. familj, fritidsintressen, arbete, resor och aktuella händelser.	Jag kan samtala och diskutera så pass flytande och bedigt att jag kan uttrycka mig tydligt på ett naturligt sätt. Jag kan ta aktiv del i diskussioner om väsende ämnen och föklara och försvara mina åsikter.	Jag kan uttrycka mig flytande och spontant utan att alltid tydligt söka efter rätt uttryck. Jag kan använda språket flexibelt och effektivt för sociala, intresse- och yrkesrelaterade ändamål. Jag kan formulera idéer och åsikter med viss precision. Den jag ändå får svårigheter kan jag med omfattningar kringgå dessa så smidigt att andra knappast märker det.	Jag kan uttrycka mig flytande och spontant utan att alltid tydligt söka efter rätt uttryck. Jag kan använda språket flexibelt och effektivt för sociala, intresse- och yrkesrelaterade ändamål. Jag kan formulera idéer och åsikter med viss precision. Den jag ändå får svårigheter kan jag med omfattningar kringgå dessa så smidigt att andra knappast märker det.	Jag kan uttrycka mig flytande och spontant utan att alltid tydligt söka efter rätt uttryck. Jag kan använda språket flexibelt och effektivt för sociala, intresse- och yrkesrelaterade ändamål. Jag kan formulera idéer och åsikter med viss precision. Den jag ändå får svårigheter kan jag med omfattningar kringgå dessa så smidigt att andra knappast märker det.
4. Svårt	Jag kan använda enkla fraser och meningar för att beskriva var jag bor och människor jag känner.	Jag kan använda en rad fraser och meningar för att med enkla medel beskriva min familj och andra människor, människors levnadsvillkor, min utbildning och mina nuvarande och tidigare arbetsuppgifter.	Jag kan binda samman fraser på ett enkelt sätt för att beskriva förhållanden och händelser, mina drömmar, förhoppningar och framidsplaner. Jag kan kortfattat ge skäl och förklaringar för mina åsikter och planer. Jag kan berätta en historia eller återberätta händelser från ett bok eller film och beskriva mina intryck.	Jag kan klart och övertygande beskriva förhållanden inom mina intresse- och erfarenhetsområden. Jag kan förklara en sakpunkt och ange för- och nackdelar med olika alternativ.	Jag kan klart och övertygande beskriva förhållanden inom mina intresse- och erfarenhetsområden. Jag kan förklara en sakpunkt och ange för- och nackdelar med olika alternativ.	Jag kan klart och övertygande beskriva förhållanden inom mina intresse- och erfarenhetsområden. Jag kan förklara en sakpunkt och ange för- och nackdelar med olika alternativ.	Jag kan presentera en klar och flytande beskrivning eller argumentation som i stil passar sammanhanget. Jag kan presentera en effektiv logisk struktur som hjälper mottagaren att lägga märke till och minnas viktiga punkter.
5. Mycket svårt	Jag kan skriva korta, enkla meddelanden och föra enkla anteckningar. Jag kan skriva ett mycket enkelt personligt brev, t.ex. för att tacka någon för något.	Jag kan skriva korta enkla meddelanden och föra enkla anteckningar. Jag kan skriva ett mycket enkelt personligt brev, t.ex. för att tacka någon för något.	Jag kan skriva enkla, sammanhängande text om ämnen som är väsende för mig eller av personligt intresse. Jag kan skriva personliga brev som beskriver upplevelser och intryck.	Jag kan skriva klar och övertygande text inom mina intresseområden. Jag kan skriva en uppsats eller rapport som förmedlar information eller ger skäl för eller emot en viss sakpunkt. Jag kan skriva brev som framhåller den personliga innebörden av händelser och erfarenheter.	Jag kan uttrycka mig i klar och väl strukturerad text med utförligt innehåll. Jag kan skriva komplicerade rapporter eller artiklar som presenterar ett ämne på ett logiskt och effektivt sätt som hjälper läsaren att lägga märke till och minnas viktiga punkter. Jag kan skriva sammanfattningar och översikter över facktexter eller litterära verk.	Jag kan skriva klar och flytande text i en stil som passar tillfället. Jag kan skriva komplicerade rapporter eller artiklar som presenterar ett ämne på ett logiskt och effektivt sätt som hjälper läsaren att lägga märke till och minnas viktiga punkter. Jag kan skriva sammanfattningar och översikter över facktexter eller litterära verk.	Jag kan skriva klar och flytande text i en stil som passar tillfället. Jag kan skriva komplicerade rapporter eller artiklar som presenterar ett ämne på ett logiskt och effektivt sätt som hjälper läsaren att lägga märke till och minnas viktiga punkter. Jag kan skriva sammanfattningar och översikter över facktexter eller litterära verk.

